

Recenzja płyty *Barwy nadpopradzkiej nuty*. Nagrania archiwalne tradycyjnych pieśni i muzyki górali nadpopradzkich ze Zbiorów Fonograficznych Instytutu Sztuki PAN

Barwy nadpopradzkiej nuty to kolejna płyta CD z redagowanej przez dr. Jacka Jackowskiego serii fonograficznej „ISPAN Folk Music Collection”. Tym razem poświęcona jest folklorowi muzycznemu tzw. czarnych górali, zwanych też nadpopradzkimi, żyjących w środkowej części Beskidu Sądeckiego, nad rzeką Poprad. Na obszarze tym, obok rdzennej twórczości ludowej, śpiewano, grano wątki tekstowe i muzyczne z sąsiednich regionów: górali łąckich, Lachów sądeckich, Łemków, Pogórza Zachodniego, Zagórza czy Krakowskiego, a także ze słowackiego Spisza, a nawet, chociaż rzadko, z bardziej odległego Podhala. Region górali czarnych był mniej hermetyczny kulturowo w porównaniu z innymi karpacczymi terenami górskimi (zwłaszcza Podhalem), m.in. ze względu na przebiegający tędy już od średniowiecza szlak handlowy z Krakowa przez Stary i Nowy Sącz na Węgry. Niemniej także i tutaj miało miejsce znaczne przywiązanie górali do rodzimej tradycji.

Dobierając materiał do płyty skupiono się na repertuarze i stylu wykonawczym typowym przede wszystkim dla czarnych górali, zwłaszcza że jest on współcześnie mniej znany. Wybrano zatem pieśni i melodie instrumentalne nagrane w latach pięćdziesiątych, w trakcie ogólnopolskiej Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego (1950-1954), przez Ekipę Krakowską pod kierownictwem Włodzimierza Poźniaka, w 1952 roku – głównie w Piwnicznej i Łomnicy,

Jednak już w tamtym czasie udało się zarejestrować tylko nieliczne melodie o dawnych cechach tonalnych, wąskozakresowe czy utrzymane w skalach modalnych. Znaczna większość repertuaru reprezentuje już system dur-moll. Czarni górale śpiewali krótkie przyśpiewki i długie pieśni – obrzędowe (głównie weselne), zawodowe (zwłaszcza pasterskie) i powszechne, w tym rzadkie w naszym kraju wielozwrotkowe ballady (zapewne pod wpływem słowackim). Tańczono najczęściej różne odmiany polek, krakowiaków, ale też odmiany *chodzonego*, walca, *sztajera* czy zapożyczonego ze słowackiego Spisza czardasza (tzw. *madziara*).

Kapele składały się początkowo ze skrzypiec (pierwszych i drugich) oraz basów, później (zwłaszcza w dużych zespołach regionalnych) też z harmonii (*heligonki*), klarnetu, trąbki, kontrabas, bębna z talerzem. Grano też (zwłaszcza pasterze) na rogach, trombitach i różnego rodzaju piszczałkach.

Wzmiankowane wyżej przykłady repertuaru i wykonawców znaleźć można na płycie *Barwy nadpopradzkiej nuty*. Część spośród prezentowanych depozytariuszy folkloru urodziła się jeszcze w XIX wieku, zatem można założyć, że to co zaśpiewali czy zagrali jest w mniejszym lub

większym stopniu charakterystyczne dla drugiej połowy tamtego stulecia. Byli to: śpiewacy ludowi: Michał Jasnos (ur. 1875), Jakub Mos (ur. 1886), Katarzyna Fiedor (ur. 1876), Maria Grucela (ur. 1897), Kazimierz Dulak (ur. 1891) oraz skrzypek Władysław Szewczyk (ur. 1899). Cenne są również nagrania młodszych wykonawców: śpiewaków ludowych: Antoniny Szoldrowskiej (ur. 1903), Honoraty Kuc (ur. 1905), Stefani Fiedor (ur. 1905), Rozalii Mosowej (ur. 1905), Jana Olszowskiego (ur. 1909), Jana Kopycińskiego (ur. 1914), Jana Szyszki (ur. 1914), Józefy Polańskiej (ur. 1925), Genowefy Śmigowskiej (ur. 1926), Zofii Zbyszowskiej (ur. 1930), Zofii Gwózdź (ur. 1934) i Kunegundy Kulig (ur. 1936), a także instrumentalistów (solo lub w kapelach) – skrzypków: Michała Skalniaka (ur. 1903), Jakuba Klóski (ur. 1904), Michała Dziubińskiego (ur. 1904), Piotra Marszałka (ur. 1906), Tadeusza Maślanki (ur. 1926), Stanisława Bołozza (ur. 1928), basisty Stanisława Skalniaka (ur. 1901), klarncisty Stanisława Mikulca (ur. 1924) harmonisty Bronisława Bołozza (ur. 1922), bębniasty Hieronima Bołozza (ur. 1930) oraz kapeli z Łomnicy i Rytra.

W dołączonym do płyty booklecie znajdziemy szkic na temat folkloru muzycznego czarnych górali pióra dr. Jacka Jackowskiego, informacje o śpiewakach ludowych, muzykantach, zespołach instrumentalnych, transkrypcje tekstów wybranych pieśni,

Nagrania fonograficzne zawsze stanowią wartość samą w sobie, pozwalają bowiem lepiej poznać nie tylko repertuar, ale także styl wykonawczy ludowych śpiewaków i muzykantów. Folklor czarnych górali jest stosunkowo mało znany, do czego przyczynia się też skromna literatura przedmiotu, w tym zapisy nutowe pieśni i melodii ludowych oraz nieliczne nagrania fonograficzne (w zbiorach Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie, Małopolskim Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu i w kolekcjach prywatnych). Miejmy nadzieję, że płyta *Barwy nadpopradzkiej nuty* poprawi ten stan rzeczy.

Zbigniew Jerzy Przerembski

Instytut Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego